

OGRODY KLASZTORNE. Podobnie jak w wieku XVII powstaje w ciągu XVIII stulecia nowych kilkadziesiąt klasztorów bernardyńskich, franciszkańskich, ^{kapucyńskich} jezuickich, ^{mariańskich} misjonarskich, paulińskich, pijarskich i reformackich oraz następują przebudowy i rozbudowy starych klasztorów benedyktyńskich i cysterskich, te

Og

OGRODY KLASZTORNE. W ciągu XVIII stulecia powstaje kilkadziesiąt nowych klasztorów bernardyńskich, ^{dominikańskich} ^{kapucyńskich} ^{franciszkańskich} ^{mariańskich} ^{konwiktów} i kolegiów jezuickich, misjonarskich i pijarskich oraz podejmowana ^{jest} na wielką skalę przebudowa i rozbudowa klasztorów starych zakonów, ^{benedyktyńskich} ^{cystersów} ^{norbertanów} ^{augustianów}. O ile zakony wywodzące się z prądu franciszkańskiego, mimo barokowego wystroju architektonicznego nowo wznoszonych kościołów i klasztorów zachowywały ^{naogół} tradycyjny układ czworoboku, otaczającego wirydadrz, przebudowa ^{opactw} klasztorów benedyktyńskich i cysterskich sięgnęła do autriacko-czeskich koncepcji pałacowych, zwłaszcza na Śląsku i w Wielkopolsce, gdzie powstały ogromne ^{zabudowa architektoniczne} ~~kompleksy~~ klasztorne, o monumentalnych fasadach, z centralnie dominującymi kościołami, z bogato ukształtowanymi ogrodami przy ~~pałacowych~~ skrzydłach pałaców opackich, z rozległymi dziedzińcami ogrodowymi. Podobnie kształtowały się wielkie zespoły kolegiów i konwiktów zakonów oświatowych, szczególnie Jezuitów i Pijarów, u których ze względu na lokalizacje miejskie ogrody ograniczały się często do ogrodowych dziedzińców

Generalnej przebudowie ulegają wówczas kościoły, a częściowo i zabudowania klasztorne Benedyktynów w Trzemesznie i w Sieciechowie, ^{gdzie} ~~gdzie~~ powstają rozległe barokowe "rajskie place" lub emmentarze procesjonalne przed frontami kościołów. ^{Na Śląsku} ^{opactwo} cysterskie opactwo w Henrykowie, ^{otrzymuje} rozległe skrzydła w przedłużeniu dawnego czworoboku cenobium, ^{oraz} ^{długie} ciągi zabudowań administracyjno-gospodarczych, zamykających obszerny plac przed frontem kościoła, ^z na którym wzniesiono trzy pomniki religijne, ^z ^{których} ^{najwyższy} był na osi głównego ^{wejścia} na ten dziedziniec, ^a ^{boczny} na osi wejścia do kościoła. Trzy wielkie kwartały

ogrodów ozdobnych zachowały wprawdzie dawny kwaterowy dyspozycję ogólną, lecz przekształcone zostały na rozległe barokowe partery, tworzące symetryczne pola wokół centralnie położonych letnich pawilonów, z otoczeniami na obrzeżu. Przed głównym frontem zabudowań administracyjno-gospodarczych biegł przeszło 300 m długości blok mieszkań, z wydzielonym pasmem ogódków uprawnych, oddzielonych od właściwego klasztoru młynówką. Na wielkim stawie, leżącym na południe, na osi bramy, wyłaniał się z wody czworoboczny budynek łazienki, otoczonej pomostem.

2 Równy ogromem, lecz bardziej monumentalny zespół rezydencjonalno-klasztorny stworzyła przebudowa opactwa ~~włcha~~ ^(Kulchremer zamy z Wrocławia) ⁽¹⁶⁹²⁻¹⁷²³⁾ cysterskiego w Lubiążu ok. 1720 z Kościołem dwuwieżowym, akcentującym środek ok. 250 m długiego frontu od strony Odry. Nowa architektura barokowa wchłoneła dawne elementy romańskie, i gotyckie i późniejsze, tworząc po południowej stronie kościoła czworobok z ~~dwoma~~ wirydarzami, a po północnej - rozległy dziedziniec ujęty w dwa skrzydła i otwarty w stronę ogrodu, stanowiącego czworobok o kompartymentowym układzie parterów, z fontanną na skrzyżowaniu dróg. Równoległe do północnego skrzydła ciągnął się ~~czworobok~~ ogródów fruktowych o czterech podłużnych kwaterach, rozdzielonych na krzyż szpalerową aleją. 3 Opactwo cysterskie w Łądzie nad Wartą oprócz przebudowy kościoła, prowadzonej w latach 1651-1735 przez szereg architektów, powiększone zostało w 1743 r. o pałac i ogród opacki, położony nad odnogą Warty, staraniem opata Mikołaja Łukomskiego, ~~przewodzącego przez~~

~~architektów Pompeo Ferrariego~~ ^(m. i. Pompeo Ferrariego) wzniesiony Pałac opacki w Oliwie stanowił wraz z ogrodem wyodrębnione od zespołu klasztorного założenie. Pałac 1754-1756 wzniesiony przez opata Jacka Rybińskiego, przy którym 10 hektarowy francuski ogród miał zakładać ogrodnik Kazimierz Dębiński z Kocka i Puław. Założenia to składało się z dwóch krzyżujących się pod kątem prostym osi, na jednej z nich leżał pałac, mający od północy trzy dziedzińce, ~~składający się z~~ ^{składający się z} symetrycznie ustawionych z zabudowaniami gospodarczymi, od południa wydłużony prostokątny salon, w którym przy pałacu były dwa partery, oddzielone od dalszych gazonów i kwietników kanałem. W końcu tego parteru, nad sadzawką oś pałacu krzyżowała się z osią słynnej alei lipowej, strzyżonej w ściany, mającej przedłużenie w kanale wśród

któremu towarzyszały grabowe bindaże, otwierające dlaki widok na morze. W kącie, jaki tworzyły te dwie osie mieściły w prostokątnych kwaterach "rajski ogród", labirynt, oranżeria, ^{zwierzyniec} ~~zaj~~, sadzawki i inne składniki francuskiego ogrodu. architektoniczne

Podobne przemiany ~~składowe~~ i przestrzenne objęły przebudowywane klasztory ~~cysterskie~~ ^{cysterskie} w Owińskach (Jan Catenaci i Pompeo Ferrari 1720), w Krzeszowie (~~Fritsch~~ Innocenty Fritsch 1727), oraz benedyktyńskie w Trzemesznie 1760 i w Sieciechowie ok. 1780

~~X~~ norbertanów w Imbramowicach (Kasper Barzanka 1711)

(4) Podobne przemiany architektonicznego wyrazu i przestrzennego układu stały się udziałem szeregu ^{innych} klasztorów, jak Norbertański w Imbramowicach (Kasper Barzanka 1711), cysterskie w Owińskach (Jan Catenaci i Pompeo Ferrari 1720) i w Krzeszowie (Innocenty Fritsch 1727) oraz benedyktyńskie w Trzemesznie 1760, w Sieciechowie i na Świętym Krzyżu 1780.

W Oliwie opat Jacek Rybiński 1754 wznosi niezależną od klasztoru ~~zako~~ założenia pałacowo-ogrodowe, przy udziale ogrodnika wilanowskiego Kazimierza Dębińskiego.

~~Wzniesienie pałacu i ogrodu~~

Wotywny klasztor Benedyktyński w Legnickim Polu, wzniesiony przez Kiliana Ignacego Dientzenhofera 1727, układem swoim przypomina kolegia i konwikty jezuickie lub pijarskie. Po obu stronach dwuwieżowego koś-symetryczne czoła/podkowy skrzydeł klasztornych formują dwa obszerne dziedzińce ogrodowe, ~~z przylegającymi do nich~~ zamykając się czworoboku ok. 80 x 130 m. Na osi zespołu architektonicznego założony został ogród składający się z czterech wielkich parterów z fontanną w środku/i z letnim pawilonem ~~z kolumnadą~~ na zamknięciu osi, za którym mieszczą się dwie kwatery z szeregami drzew oranżeryjnych w kubłach. Parter centralny ograniczały z dwóch boków treliazowe bindaże, a całość założenia otaczał mur, uskokami podkreślający części ogrodu i zamykający kwatery ~~drzew~~ sadu odcinkiem koła

W podobnym duchu wykonany był ~~projekt~~ niezrealizowany projekt nowego klasztoru Cystersek w Ołoboku, gdzie centralne miejsce zajmował kościół przed którego frontem znajdował się pałacowy dziedziniec z symetrycznie rozmieszczonymi oficynami, a budynek klasztorny w podkowę ujmował ~~klas~~ kościół, krużgankiem otaczając dziedziniec z fontanną w środku.

Architektura kolegiów i konwiktów jezuickich i pijarskich kontynuuje rozpoczęty w XVII w. typ założeń pałacowych, o fasadach płaskich w ~~zespole~~ zwartej zabudowie miejskiej i bogato rozwiniętych przestrzennie rzutach w sytuacjach otwartych, ~~wzlx~~ gdzie miały zastosowanie przed wejściem do kościoła liczne elementy architektury ogrodowej, jak schody, tarasy, balustrady, partery kwiatowe i szpalery oraz ~~dzie~~ jak np. przy klaszt. na Karczówce wa, ocieniające cmentarze kościelne. Tego typu rozwiązania ~~szczególnie~~ i kościelnych duże wzięcie miały w wielkich fundacjach klasztornych/na ziemiach litewskich i ruskich, jak jezuickich w Mińsku, w Żytomierzu, a w szczególności w Krzemieńcu (~~Rawa~~ ~~określony~~ ~~1711~~), u Karmelitów w Gębokiem, i w Berezwezu ~~1735~~ u Bazylianów w Poczajowie i w katedrze św Jura we Lwowie i inne.

~~Przed wejściem do kościoła~~ Rozpowszechnia się architektoniczno-ogrodowa forma tzw. rajskich placów/lub kaznodziejskich ogródków, urządzanych przed głównym wejściem do klasztornych kościołów, szczególnie bernardyńskich, ~~axlakx~~ ~~przed niektórymi kościołami parafialnymi~~. Bywały to prostokątne zazwyczaj i regularnie założone dziedzińce, otoczone ~~krużgankiem~~ i ozdobione ponadto ze stacjami kalwaryjnymi ~~lub~~ ~~krużgankami~~ ~~xxx~~ posągami, kolumnami lub rabatami kwiatów i kaplicami ~~na środku dziedzińca~~ ~~wokół~~ drzewami. Najpiękniejsze owe atria krużgankowe powstały ~~przed kościołami~~ w Świętej Lipce 1707, w Paradyżu 1747, w Skępem 1765, w Ostrołęce, w Reformacie w Warszawie, w Pińczowie w Sandomierzu. Skromniejsze ~~rozwiązania~~ ~~stały~~ ~~xxxxxxx~~ place procesjonalne w Franciszkanów w Bełchatowie 1735, u Bernardynów w Tykocinie 1740 i w Grodnie, u Benedyktynów w Sieciechowie 1780, gdzie zamknięcie ich stanowiły mury z wnękami lub kaplicami Drogi Krzyżowej, ~~z neregularnymi otworami~~ ~~w Grodnie strona frontowa z szpalami~~ ~~inaczej~~ ~~w dolnej części kościoła~~ niekiedy z jedną lub dwiema dzwonniami na rogu. ~~inaczej~~ ~~w dolnej części kościoła~~

Również wiele kościołów parafialnych powstałych około połowy XVIII w. usytuowanych przy pierzejach rynkowych, lub cofniętych od osi ulicy

